

Päijät-Hämeen liitto
toimisto@paijat-hame.fi

Viite: Sähköposti 18.9.2025

Asia: Päijät-Hämeen maakuntaohjelma 2026-2029 luonnos

Lahden museot pitää hyvänä, että maakuntaohjelma pyrkii vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin – ilmastonmuutokseen, väestörakenteen muutokseen, elinkeinorakenteen murrokseen, hyvinvoinnin turvaamiseen sekä turvallisuuden ja resilienssin eli kriisinkestävyyden vahvistamiseen.

Lahden museot kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että toimenpiteissä kulttuuri näkyy usein vain mainintana ilman konkretiaa. Ohjelmasta välittyvä näkemys myös kulttuurin ja kulttuuriperinnön hyödyntämisestä vain välinearvona ilman itseisarvoa. Myöskään Päijät-Hämeen maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnissa ei ole ollut mukana kulttuurialojen toimijoita. Lahden museot pitää valitettavana, että maakunnan kulttuuria, kulttuuriperintöä ja kulttuuripalveluita ei tuoda ohjelmassa esille alueen pito- ja vetovoimatekijöinä.

Luonnoksessa ei mainita lainkaan taidetta. LABin bio – ja elintarviketeknologian koulutus mainitaan yhtenä älykkään erikoistumisen kärkenä, mutta esimerkiksi Lappeenrannasta Lahteen siirtyvää kuvataiteilijan koulutusta ei mainita tai nähdä mahdollisena kärkenä. Taidekoulutus varhaiskasvatuksesta peruskoulun kautta taidelukioon ja edelleen ammatilliseen kouluttautumiseen luo polun luovan ajattelun ammattilaisuuteen, joka omalta osaltaan luo mahdollisuuksia mm. luovien alojen yrityksille ja työpaikoille ja vahvistaa kulttuuritarjontaa.

Maakuntaohjelmassa kulttuuri vaikuttaa liittyvän vain vapaa-ajan viettoon kuten matkailuun ja tapahtumiin. Ohjelmassa mainitaan saavutettavat kulttuuriympäristöt (s. 11) ja kulttuuriperintökohteiden kehittäminen (s. 12) ilman tarkempia toimenpiteitä tai mittareita. Asukkaiden osalta vetovoimaista elinympäristöä, johon yllä olevat maininnat on sisällytetty, mitataan ohjelman mukaan vain työllisyysasteen, matkailijoiden yöpymisten ja laajakaistaverkon kattavuuden kautta.

Maakuntaohjelmassa käytetyissä termeissä on horjuntaa (kulttuuriympäristöjen saavutettavuus, kulttuuriympäristöjen kehittäminen, rakennusperinnön tukeminen, planetaarinen hyvinvointi) ja niiden käyttö jättää enemmän kysymyksiä kuin vastauksia. Ohjelmassa olisi syytä käyttää vakiintuneita ja ymmärrettäviä termejä sekä konkretisoida tavoitteita ymmärrettävälle kielelle.

Johdannossa todetaan toimenpideohjelman tähtäävän mm. hyvinvoinnin turvaamiseen sekä turvallisuuden ja resilienssin eli kriisinkestävyyden vahvistamiseen. Lahden museot pitää valitettavana,

että kulttuuria ei nähdä tässä yhteydessä voimavarana: kulttuuri, kulttuuriperintö ja taide on poistettu ohjelmasta. Hyvinvoinnin haasteiden esittelyssä (s. 3) tuodaan esiin yhteisöllisyyden tukeminen, kolmannen sektorin roolin kasvu ja eriarvoisuuden kasvun pysäyttäminen. Lahden museot haluaa tuoda esiin, että kulttuuriperintö-, museo- ja taidetoiminnalla on jo olemassa tähän liittyvää vakiintunutta toimintaa ja palveluita ja niiden kehittämisen ja tukemisen voisi tuoda esille maakuntaohjelman toimenpideohjelmassa osana alueen elinvoimaisuuden tukemista.

Maakuntaohjelman mukaan elinympäristön kehitystä ohjaa kestävyys. Kestävyyden näkökulmasta ei ole ajateltu esim. kulttuuriympäristön arvoja tai rakennuskannan elinkaaren pidentämistä. Kestävyyden muutoinkin typistyy ohjelmassa lähinnä luonnonvarojen käytön kestävyys, kulttuurista tai sosiaalista ulottuvuutta kestävyys ei ole huomioitu. Tästä kertoo myös ohjelmasta välittyvä näkemys kulttuurin ja kulttuuriperinnön hyödyntämisestä vain välinearvona.

Ohjelmakauden painotuksena on 3. tavoitteen osalta (s. 4): **Kyliä elinvoima, kestävä matkailun ratkaisut, liikunta, kulttuuri, yhteisöllisyyden vahvistaminen ja saavutettavuuden parantaminen koko alueella.** Muotoilu on hyvin epämääräinen etenkin kulttuurin ja saavutettavuuden parantamisen osalta. Epäselväksi jää, mitä saavutettavuuden parantamisella tarkoitetaan.

Strategiatason kuvauksessa kulttuuri nähdään lähinnä laadukkaana vapaa-ajanvieton tapana. Kulttuuriperintötoiminnalla (kattaen nyt siis museot, taide ja kulttuuriympäristöt ja kolmannen sektorin toiminnan) on merkitystä hyvän elinympäristön ja alueiden esim. kylien elinvoimaisuuden ja houkuttelevuuden, mutta myös kotoutumisen ja resilienssin kannalta, ei vain laadukkaana vapaa-ajan viettämiselle tai matkailun kohteena. Kun kulttuuri tuodaan esiin vain matkailun näkökulmasta, ei se resonoi ohjelman alussa esille tuotuihin haasteisiin, joihin toimenpiteillä halutaan vaikuttaa.

Maakuntaohjelmassa korostuvat toimenpiteet, jotka tukevat maahanmuuttoa ja opiskelijoiden jäämistä alueelle, nuorten osallistumista ja monimuotoisten elämäntapojen rakentamista. (s.5) 4.1.2. ja 4.3.1. Kulttuuri- ja kulttuuriperintötoiminta lisää alueen pito- ja vetovoimaa ja on kotouttamista tukevaa toimintaa ja sen voisi tässä yhteydessä mainita.

Tavoitteen 1 älykkään erikoistumisen kohdalla mainitaan ruoka ja juoma kärjen kattavan myös näihin liittyvän luovan toiminnan ja kulttuuriperinnön. Toimenpiteissä ei nähdä potentiaalia viljaklusterin lisäksi esim. paikalliseen autenttiseen perinteeseen pohjaavassa juomaperinteessä mm. sahdissa.

Tavoitteessa 2 kulttuuri nähdään elinvoiman ajurina eli yritysten jalostusarvon nostajana, toimenpiteiden yhteydessä ei mainita miten (s. 10–11 Luovuus ja teknologiat nostavat yritysten jalostusarvoa). Toimenpiteistä on hankala johtaa konkreettisia panostuksia esim. kulttuurialojen yrittäjyyden tukemiseen.

Tavoitteen 2 mittaristossa voisi näkyä myös muita mittareita kuin yhdyskuntajätteen kierrätysaste. Esim. rakennuskannan elinkaaren pidentäminen, purettujen rakennusten määrä (trendi mielellään pienenevä ja olemassa olevan rakennuskannan tehokkaampi käyttö) ja suojelualueiden lisäksi vaikkapa kulttuuriympäristön suojelukohteiden määrä.

4.2.1. Toimenpiteenä on: **Edistetään hiilineutraalia ja resurssiviisasta rakentamista.** Tähän olisi tärkeää lisätä myös korjausrakentamisen edistäminen, sillä purkamisesta tulevan rakennusjätteen osuus alueen hiilijalanjäljestä on huomattava. Rakennusten elinkaaren pidentämisellä edistetään hiilineutraalitavoitteen saavuttamista tehokkaammin kuin esimerkiksi rakennusjätteiden kierrättämiselle on mahdollista.

4.3. Tavoitteen 3 Päijänteen verran parempaa elämää mittarit eivät vastaa tavoitteen kuvausta, vaikka tavoitteen toimenpiteet tätä osin selittävät. Hotelliyöpymiset ja sertifikaatit eivät kerro vahvasta paikalliskulttuurista tai elämän laadusta tai saavutettavista kulttuuriympäristöistä.

(Paikallis)kulttuuritoimijoiden aktiivisuus (toimijat, tapahtumat, hankkeet, maakuntaan tulevan hankerahoituksen määrä kulttuuri- ja kulttuuriperintötoimijoille) voisivat olla hyviä mittareita ja tukea tavoitteen päämääriä.

4.3.2. **Kestävää matkailua, tapahtumia ja elämyksiä:** Salpausselän ja Suur-Päijänteen alueen todetaan toimivan elämysmatkailun ja tapahtumien kehittämisen runkona. Tämän rinnalla kehittämisen runkona olisi hyvä mainita myös alueen omaleimaisen ja alkuperäisen kulttuuriperinnön ja kulttuuritoiminnan vahvuudet.

Toimenpiteenä kansainvälisen matkailun kehittäminen suhteessa kestävän kehityksen edistämiseen ovat keskenään ristiriitaisia. Jos visiona on elinvoiman perustuminen vahvaan paikalliskulttuuriin ja hyvinvoivaan väestöön ja tavoitteena vahva yhteisöllisyys ja ylivertainen elämänlaatu, niin osa toimenpiteistä on näitä selkeästi heikentäviä. Erityisesti vahva tuki uusien kansainvälisten tapahtumien houkuttelulle paikallisten erityispiirteiden ja vahvuuksien tukemisen sijaan sotii tavoitteita vastaan. Tapahtuma, joka voidaan järjestää missä tahansa ei toimi kestävänä vetovoimatekijänä, joka pohjaisi vahvaan paikalliskulttuuriin ja johon asukkaat voisivat kokea omistajuutta tai kävijät saada alkuperäisyydestä/paikallisuudesta/päijäthämäläisyydestä ammentavaa kokemusta. Taloudelliset hyödyt jäävät alueelle, mikäli kehitetään tapahtumatoimintaa olemassa olevista paikallisista vahvuuksista käsin.

Toimenpiteissä on ristiriitaa keskenään ja kokonaisuudesta puuttuu kulttuurinen kestävyys. Mielenkiintoista, houkuttelevaa ja omaleimaista tapahtuma- ja (kulttuuri)matkailukohdetuotantoa ei voi ostaa, vaan tämä syntyy alueellisten vahvuuksien tunnistamisesta, näiden tukemisesta, yhteistyön

kehittämisestä ja vastuullisesta toiminnasta. Vastuullisessa toiminnassa myös hyöty kulttuuriperinnöstä ja sen käytöstä tulee toimijoille, joilla tähän on omistajuus ja intressit tämän kehittämiseen ja ylläpitoon. Tällä on vaikutusta myös yhteisöllisyyteen, kylien elinvoimaisuuteen, hyvään asumisympäristöön ja kotoutumiseen. Maakunnassa on olemassa kulttuuri(perintö)toimijoita, jotka voivat tuoda paikallista syvyyttä jo olemassa oleviin tapahtumiin, mutta näiden käyttäminen vain väline/kuvitusarvona ei hyödytä kumppanuuksien synnyttämisessä. Maakuntaohjelmassa (kulttuuri)tapahtumista/matkailusta hyöty mitataan/tuloutetaan hotelliyöpymisenä, ei esim. miten paikalliset kulttuuritoimijat ja luovan alan yrittäjät näistä hyötyvät.

Kehitetään kulttuuriperintökohteita ja -reittejä sekä tuetaan kulttuuri-identiteettiä ja rakennusperintöä osana kestävää vetovoimaa ja matkailun kehittämistä. Tämä toimenpide on kannatettava, mutta ristiriitainen edellisen kanssa ja jättää kysymyksiä toteutuksesta ja käytettyjen termien osalta. Mitä kehitetään ja kenen näkökulmasta ja mitä on rakennusperinnön ja kulttuuri-identiteetin tukeminen? Tarkoitetaanko kulttuuriympäristön säilymiseen liittyviä toimenpiteitä vai vain näiden hyödyntämistä matkailun potentiaaliseen käyttöön?

4.3.3. Sujuvin ja yhteisöllisin arki Suomessa

Kehitetään luontopohjaisia hyvinvointipalveluja, jotka yhdistävät liikunnan, kulttuurin, matkailun ja terveyden edistämisen. Tämä toimenpide jää hyvin epäselväksi. Pitääkö kaikkien osatekijöiden toteutua palveluissa? Kenelle näitä kehitetään, asukkaille vai matkailijoille?

Maakuntaohjelmalla tulee olla yhteys maakuntakaavaan. Kaavan valmistelussa on tunnistettu keskeisiä kehittämistavoitteita. Näistä yksi on kulttuuriympäristöjen ja vetovoima-alueiden vahvistaminen. Tavoitteena on, että maakuntakaava turvaa kulttuurihistoriallisesti arvokkaita alueita, maisemia ja rakennusperintöä. Maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnissa mainitaan, että ohjelma tuo nämä osaksi matkailun ja paikallisidentiteetin vahvistamista sekä kulttuuripohjaista elinkeino- ja hyvinvointikehitystä. Lahden museot katsoo, että tässä yhteydessä kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön merkitystä voisi tarkastella laajemmin suhteessa alueen asukkaiden elämään ja hyvinvointiin.

Toinen tärkeä maakuntakaavan tavoite on hiilineutraali yhdyskuntarakenne. Esille tulisi tuoda purkamisen vaikutukset hiilineutraaliuden tavoitteisiin suhteutettuna. Hiilineutraalin yhdysrakenteen toimenpiteissä tulisi tuoda esiin myös korjausrakentamisen edistäminen ja rakennuskannan elinkaaren pidentäminen, sillä rakennusjätteen hiilikuorma muodostaa suuren osan hiilijalanjäljestämme ja se tulisi ottaa myös maakuntaohjelmassa huomioon.

Lahden museot ehdottaa maakuntaohjelmaan konkreettisia toimenpiteinä:

- Selkeiden mittareiden lisäämistä kulttuurisen elinvoiman seuraamiseksi, kuten tapahtumien, toimijoiden ja kulttuurihankkeiden määrä sekä niihin kohdentuva rahoitus.
- Korjausrakentamisen edistämisen ja rakennuskannan elinkaaren pidentämisen sisällyttämistä hiilineutraaliustavoitteisiin.
- Luovien alojen ja taidekoulutuksen nostamista osaksi älykkään erikoistumisen kärkiä.
- Paikalliskulttuurin ja kulttuuriperinnön vahvistamista kotoutumisen, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistäjänä.
- Matkailun ja tapahtumien kehittämistä paikallisen kulttuuriperinnön ja alueen omaleimaisten vahvuuksien pohjalta, ei vain kansainvälisiä yleisötapahtumia varten.

Kulttuuri kasvattaa ihmiselle juuret – tunteen paikkaan kuulumisesta. Tämän tunteen herättäminen ja vaaliminen on osa resilienssiä ja myös alueen vetovoimaa, sen kykyä pitää asukkaat juurtuneina omaan maisemaansa ja yhteisöönsä.

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

museonjohtaja	Tuulia Tuomi
tutkimuspäällikkö	Liisa Koskelainen

Tiedoksi: Museovirasto, Hämeen ELY-keskus